

Ο εκ Κυθρέας Χρυσόστομος Χατζηκωνσταντίνου Αθανασίου

(Μυθιστορηματική βιογραφία μέσα από ανέκδοτο έργο του εγγονού του
Γηαύκου Γεωργιάδη)

Μια Μνηιά - Κυθρέα

Στη Μια Μνηιά το 1800, όταν ακόμα η Κύπρος στέναζε κάτω από το βάρος των Τούρκων, γεννήθηκε ο Χατζηγιωρκαλήης. Κάπως έτσι είναι η απαρχή της ιστορίας μας, ζοφερή και χωρίς πολλή στοιχεία στο ξεκίνημά της... Πήρε για σύζυγό του τη συγχωριανή του Ελεγκού και έκαμαν δυο γιους, τον Αρκυρό που γεννήθηκε το 1827 και τον Αθανάση που γεννήθηκε το 1830. Σαν ο Αθανάσης έγινε δεκαπέντε χρόνων τους έστειλε μαζί με άλλους Μιαμνηιώτες νά πάνε να προσκυνήσουν τον τάφο του Χριστού στους Αγίους Τόπους, να βαπτισθούν στον Ιορδάνη ποταμό, να γίνουν χατζήδες. Σαν βαπτίστηκαν δεν επέστρεψαν στην Κύπρο αμέσως όπως έκαμαν οι προσκυνητές. Απαίτηση του πατέρα τους και οι δυο να μείνουν στην Παλαιστίνη για να διδαχτούν όσο το δυνατόν περισσότερα για την πίστη τους, μια πίστη που θα τους συντρόφευε σε όλη τους τη ζωή και θα τους προστάτευε από τα χέρια των Τούρκων. Γράμματα ήξεραν, είχαν κάμει κι οι δυο 6 χρόνια στο Δημοτικό της Μιάς Μνηιάς. Σαν έφτασαν στα Ιεροσόλυμα, ταξίδεψαν σε όλη τα μέρη που πάτησε το πόδι του ο Χριστός, προσκύνησαν και έμαθαν για όλα τα μνημεία της Χριστιανοσύνης. Πήγαν στο Γολγοθά, στον Πανάγιο Τάφο στα Ιεροσόλυμα, στο Σπήλαιο και στη Φάτνη στη Βηθλεέμ, στο όρος των Εβραίων, στον κήπο της Γεσθημανή, στη Βηθανία, τόπο ανάστασης του Λαζάρου, στη Ναζαρέτ και κατέληξαν στον Ιορδάνη ποταμό και βαπτίστηκαν.

Επέστρεψαν στην Κύπρο ύστερα από ένα ένα χρόνο περιπλάνησης στην άγια γη, φύλλαξαν στα σεντούκια της Ελεγκούς «το μίζαρο», το άσπρο ρούχο που φόρεσαν στην βάφτισή τους για να το πάρουν όταν ο Θεός θα τους καλούσε μαζί Του και γεμάτοι ζήλο και ενθουσιασμό, με κίνδυνο της ζωής τους αν έπεφταν στα χέρια των Τούρκων, άρχισαν να διδάσκουν όσα έμαθαν. Έκαναν περιοδείες στα γύρω χωριά όπου δίδασκαν μικρά παιδιά μα και μεγάλους. Πήγαιναν σε εκκλησίες, σε καφενεία και άλλους χώρους συγκέντρωσης. Σε περιοδεία τους στην Κυθραία, η τύχη τα έφερε να γνωρίσουν τον Χατζημικάλη Μαθηουρή, πούχε το τσιφλίκι του στο Μπέν Κιογιού.

Ο Χατζημικάλης είχε πολλούς μισταρκούς, Έλληνες και Τούρκους που έρχονταν από τα γύρω χωριά για να μπούν στη δουλειά του. Καθός και πονετικός καθώς ήταν φημιζόταν για την απλοχεριά του. Για να τους έχει ευχαριστημένους, αηλιά και σαν κίνητρο για να δουλεύουν καλύτερα, ήταν ευχαριστημένος, τους άφηνε να κτίσουν μικρές κάμαρες ώστε να μένουν όσο καιρό εργάζονταν στα κτήματά του και τους

έδινε μικρό κομμάτι γής για να το καλλιεργούν για τις ανάγκες της οικογένειάς τους. Με τον καιρό αυτοί ξεθάρρευσαν, έφερναν τις οικογένειές τους και έμεναν στο τσιφλίκι, που έγινε ύστερα συνοικισμός ολόκληρος και που σιγά-σιγά δημιουργήθηκε το ομώνυμο Τούρκικο χωριό Μπέν Κιογιού.

Η τύχη τάφερε και μια Κυριακή ποθούτορκα, που ο Χατζημιχάλης καθόταν στον καφενέ του Σαραγιού και αποηάμβανε τον ναργιλή του, σταμάτησαν για να ξαποστάσουν δυό ξενοχωρίτες. Ο Χατζημιχάλης εντυπωσιάστηκε από την λεβέντικη κορμοστασιά τους, φαίνονταν νάναι πατέρας και γιός, που αυθόρμητα μόλις απάντησε στο χαιρετισμό τους, φώναξε τον καφετζή να τους κεράσει και τους ίδιους να του κάμουν παρέα. Σε λίγη ώρα μιλούσαν και έδιναν την εντύπωση ότι γνωρίζονταν για χρόνια. Για να ξεκουραστούν ύστερα από την περιοδεία τους, ο Χατζημιχάλης κάλεσε τον Χατζηγιωρκαλή και τον γιό του Χατζηαρκυρό στο τσιφλίκι του. Όμως είχε κι άλλη στο νού του, όντας πατέρας με όμορφη κόρη της παντρειάς...

Το απόγευμα πράγματι οι δυό ταξιδιώτες αποηάμβαναν την δροσιά του δειθινού κοντά στο αηκάτι στο Μπέν Κιογιου. Ήταν μέρα σκόλης και η Χατζημιχαήλαινα μαζί με την κόρη τους, τη Μαριού, πήγαν σε συγγενείς τους στη Χρυσίδα... Τους φίληψε αντελιούνικα σύκα από τις συκιές του και έκοψε δυό κνιζιά σταφύλι από το κλήμα του. Ο Χατζηγιωρκαλής μιλούσε με ενθουσιασμό για οποιοδήποτε θέμα έφερνε η συζήτηση και ο Χατζημιχάλης άκουε με μεγάλη προσοχή και θαυμασμό τους δυο ιεροκήρυκες που μιλούσαν για τις εμπειρίες τους στην Παλαιστίνη. Σαν ξαπόστασαν σηκώθηκαν να φύγουν και ο Χατζημιχάλης τους κάλεσε να τον επισκεφτούν ξανά ελπίζοντας να γνωριστούν καλύτερα. Πραγματικά, με τον καιρό κατάφεραν να γίνουν φίλοι έμπιστοι, αχώριστοι φίλοι.

Πέρασαν μόλις δυό μήνες, όταν τα δυό παιδιά του Χατζηγιωρκαλή, ο Χατζηαρκυρός και ο Χατζηαθανάσης πήραν σιτάρι για άλεσμα στους μύλους της Κυθρέας. Έμπα του χειμώνα και η μάνα τους ήθελε να έχει τα «ταιρκαστά» της για να ξεχειμωνιάσουν. Ο Χατζηαρκυρός επέμενε να περάσουν να χαιρετίσουν το φίλο τους στο τσιφλίκι, ήξερε το δρόμο και ήταν ευκαιρία να μάθει και ο αδελφός του τον καθό τους φίλο. Ήταν φαίνεται τα επουράνια ανοικτά όταν ο Χατζημιχάλης παρακαλούσε για τη Μαριού του... Στο κτήμα αυτή τη φορά βρίσκονταν η γυναίκα του Χατζημιχάλη και η κόρη του, η Μαριού. Καθισμένες έξω από τον ηλιακό τους, τσάκκιζαν εηνές πράσινες για το μπούκκωμα.

Μόλις αντίκρισε τη Μαριού, ο Χατζηαθανάσης σάστισε. Τέτοια ομορφιά δεν είχε ξαναδεί σε όσους τόπους και αν γύρισε. Και η Μαριού στην αρχή σάστισε. Κοντοστάθηκε όμως, δεν έτρεξε να κρυφτεί στο μαγειριό και αυθόρμητα όταν ο πατέρας της άρχισε να κουβεντιάζει με τους δυό ξένους, πήρε μέρος στις κουβέντες τους.

Δεν είχε συνήθειά της να ξανοίγεται με περαστικούς, ούτε να παίρνει μέρος σε αντρικές συζητήσεις. Όμως αυτή τη φορά άφησε κατά μέρος τις συστολές της. Μίλησαν κάμποση ώρα. Μετέφεραν τα νέα του Χατζηγιωρκαλητή, μίλησαν για διάφορα θέματα, το χριστιανισμό, την πατρίδα και πως μπορούσαν να ζούν καλύτερα και άνετα, αν έφευγαν οι κατακτητές, αν ήταν ελεύθεροι. Όμως τίποτε δεν χαρίζεται, έπρεπε να πολεμήσουν για να ελευθερώσουν την πατρίδα, που είναι το μέλλον τους.

Η συζήτηση πήρε τέλος και η Μαριού αποτραβήχθηκε στο σπίτι, ο Χατζηθανάσης κατάλαβε πως ήλθε η ώρα να φύγουν, θα το έκανα με βαριά καρδιά. Δεν μπορούσε να κρύψει τον ενθουσιασμό του γιατί γνώρισε αυτό το μάθημα, τη γοντευτική αυτή νέα που δεν ήξερε μόνο από δουλειές του σπιτιού και του χωραφιού, δεν έβλεπε μόνο τον εαυτό της, αλλιά είχε γνώμη για το κάθε τι και προ πάντων πόθο για την ελευθερία από τον τούρκικο ζυγό.

Όταν τα δυο αδελφία επέστρεψαν στη Μια Μηλιά πήγαν κατ' ευθείαν στο σπίτι. Η μάνα τους μόλις είχε ξεφουρνίσει φρέσκο ζεστό ψωμί και κουλούρια. Τους ετοίμασε ψωμί με τιτσιρίδες και μαύρες ελιές. Σαν αποτελείωσαν, ο Αθανάσης τους διηγήθηκε πως όταν άλυσαν το σιτάρι στο μύλο πήγαν στο κτήμα του Χατζημιχαήλ και πως γνώρισαν την κόρη του την Μαριού. Τους μίλησε για τη νεαρή κόρη με τους ωραίους της τρόπους και την ομορφιά της ψυχής και του σώματος της. Όση ώρα μιλούσε για τη Μαριού μια λάμψη φώτιζε το πρόσωπό του. Η μάνα του κατάλαβε πού το πήγαινε:

-Ήβρες το ταίρι που σου ταιρμάζει, άγγελε μου γρουσέ;

-Ναι μανά, θέλω την για ταίρι μου, αλλιά ίντα που να πει ο Χατζημιχαήλης, ότι έβαβλημ με έσσω του για να πκιάω την κόρην του; Εν ναιν αντροπή που τούν' το καλιόν πλιάσμα, να του πω άξιππα πως θέλω την κόρην του;

-Ένναιν αντροπή γιε μου, εν τζιαί ήξερες ότι είσιεν κόρην όμορφην για άρμασμα όταν επήαιννες έσσω του. Άρκον εν να στείλω την Ευτέρπη την προξενήτρα να τον ξιφκάηει.

-Ο Χατζημιχαήλης εν άδρωπος δικός μας, εν μπορούμεν να στείθουμεν την προξενήτρα που εν την ξέρει να του ζητήσει την κόρην του. Εν να πρέπει να πάω εγιώ με την μάνα σου να του την ζητήσουμεν. Αν δεχτούν, να πάρουμεν τζιαί τον δάσκαλην την άληην εβτομάδα, αν θέλει ο Θεός, να τα τελειώσουμεν.

Φόρεσαν τα καλιά τους ο Χατζηγιωρκαλητής και η Ελεγκού και πήγαν στο Τσιφλίκι του Χατζημιχαήλη και επίσημα ζήτησαν την Μαριού για τον Αθανάση. Άλλιο που δεν ήθελε ο Χατζημιχαήλης. Η κόρη του θα έπαιρνε το γιό του φίλου, τον καλή, τον ενάρετο άνθρωπο. Σε ποιόν καλύτερο μπορούσε να εμπιστευτεί τη μονάκριβή του κόρη,

ποιος καλύτερος θα πρόσεχε το τσιφλιτζι του, την περιουσία του, παρά ο καλύτερος δάσκαλος, ο Χατζηθανάσης! Ωραίος άνδρας, δυνατός, «που γεννάς», με χριστιανική ψυχή θα του έκαμνε καλούς απογόνους!

Χωρίς δεύτερη σκέψη, δέχτηκε ο Χατζημιχάλης ήξερε ότι η Μαριού του δεν θα έφερνε αντίδραση στην απόφασή του, φώναξε τη γυναίκα του και την κόρη του να τους το ανακοινώσει. Η μάνα της αγκάλιασε τους συμπέθερους της τζιαι εφίλησέν τους, τζιαι σταυροκοπήθηκε, γιατί βρέθηκε η τύχη της κόρης της. Με φανερή συγκίνηση η Μαριού έσκυψε και φίλησε το χέρι του πατέρα της και μετά της κυρίας Ελεγκούς και του Χατζηγιωρκαλή και τους ζήτησε την ευχή τους..

Σε λιγότερο από μια βδομάδα, έφτασε όλη η οικογένεια από τη Μια Μηλιά με τον παπά του χωριού για να δώσει την ευλογία του για να στεριώσει το νέο αντρόγυνο. Όρισαν την ημερομηνία του γάμου και συμπλήρωσαν και υπέγραψαν το προικοσύμφωνο. Συμφώνησαν ο γάμος να γίνει σε 6 μήνες για να μπορέσει η Μαριού να τελειώσει τα προικιά της. Ακολούθησε μεγάλο ξεφάντωμα και από πόρτα σε πόρτα μεταδόθηκε το νέο σε όλο τον κάμπο. Μαζεύτηκαν όλοι και άρχισε μεγάλο φαγοπότι. Όλοι ήταν ευπρόσδεκτοι στις χαρές του Χατζημιχάλη και της κόρης του, «μισταρκοί» και γαιοκτήμονες που γλήντησαν και ήπιαν άφθονο κρασί εις υγείαν του νεαρού ζευγαριού.

Στους 6 μήνες, μήνα Απρίλη και ημέρα Σάββατο, ο γαμπρός ντυμένος στα καλύτερά του, με όλη τη Μιά Μηλιά να τον συνοδεύει, έφτασε καμαρωτός πάνω στο άλογο του στο τσιφλιγκι του Χατζημιχάλη. Οι βιοηάρηδες και οι ηλουτάρηδες τον περίμεναν. Κατέβηκε από το άλογό του και έχοντας στο πλευρό του τη μάνα του και τον πατέρα του, υποκλήθηκε στο μέληοντα πενθερό του. Του φίλησε το χέρι. Ήταν το Σάββατο του γάμου και έπρεπε να γεμίσουν πριν το βούττημα του ήλιου το κρεββάτι, να χορέψουν τα προικιά της Μαριούς (οι περίεργοι να μετρήσουν τα σεντόνια, τις μαξιλαροθήκες, τα παπλώματα, τα κεντήματα) και να αρχίσει το γλήντι για το γάμο. Την Κυριακή ο Χατζημιχάλης έζωσε την κόρη του με το κόκκινο μαντήλι, το ίδιο και η γυναίκα του. Πίσω από το Χατζημιχάλη η Μαριού, έβαμπε στα νυφιάτικα ρούχα της και στο στήθος κρεμασμένα δυό σειρές χρυσά Κωνσταντινάτα. Χαμηλοβηπούσα και ταραγμένη... Ξεκίνησε η πορεία περπατητή με τους βιοηάρηδες και τους ηλουτάρηδες και μέσα από τα χωράφια της Βώνης έφτασαν στο Τσιφλικούδι κάτω από τη Χρυσίδα και κατέληξαν στην εκκλησία του Τίμιου Σταυρού της Χρυσίδας, όπου ο Παπαχριστόδουλος Χατζηπαπαγιάννης τους ένωσε με τα δεσμά του γάμου. Όλο το χωριό ήταν καλεσμένο στο φαγοπότι, όμως όση και αν ήταν η χαρά τους, τόσο τους έτρωγε ο φόβος που φώλιαζε στα σωθικά τους, μήπως τη χαρά στο γάμο διαδέχονταν η θλίψη, αν οι τούρκοι «ήλιγουρεύονταν» τη νύφη. Ευτυχώς όλα πήγαν καλά, οι κατακτητές σεβάστηκαν την οικογένεια του Χατζημιχάλη...

Τα χρόνια πέρασαν γρήγορα. Ο Χατζηθανάσης, πολύ καλός γαμπρός, στάθηκε στο πλευρό του πεθερού του και με ζήλο εργάστηκαν μαζί στα κτήματα τους, ανάστησαν λιοχώρια και πορτοκαλιές, φύτευαν ρεντικά και κραμπερές, «πομιθορκές». Ζούσαν άνετα σε σχέση με τη δυστυχία που μάστιζε τον τόπο και ας τσάκιζε τα κόκκαλά τους και ας έochιζε τα σωθικά τους η αγανάκτηση, όταν ο τούρκος ερχόταν να απαιτήσει το μερίδιο του κατακτητή, τη «δεκατία». Λες πως ακόμα και ο Θεός δεν ήθελε τη μοιρασιά στα «γιωρκήματα» του Χατζηθανάση, τα γεννήματα αυγάτιζαν συνεχώς.

Το σπίτι τους, στην Κάτω Χρυσίδα, κονάκι με ψηλή καμαρόπορτα απέναντι από την εκκλησία της Χρυσίδας - κοντά στο «μονοκάμαρο» Δημοτικό Σχολείο της - δέσποζε της περιοχής. Στο έμπα της καμαρόπορτας, δύο μεγάλες κάμαρες και στη συνέχεια μιά μεγάλη αυλή, με «σιμιντήρι» γύρω-γύρω, για να φυλάει από το κακό μάτι και από τα μάτια των κατακτητών, που «λιγουρεύονταν» τις όμορφες κοπέλλες. Μια σκάλα οδηγούσε στο ανώι, με το καλό δωμάτιο και στη σειρά δυό μεγάλες δίκωρες για την οικογένειά τους. Στο κατώι το μαγειριό και οι σταύλοι για τα ζώα, οι αποθήκες για τα γεννήματα, τα πιθάρια με τα λιάδια και τα βαρέλια με τις ελιές. Και έξω-έξω το σιεθωνάρι.

Ο Χατζηθανάσης και η Μαριού έζησαν πολύ αγαπημένα και μοιράζονταν ίσα-μέσα τις χαρές και τις λύπες της ζωής. Η Μαριού αποδείχθηκε αντρογυναίκα, παρά την εύθραυστη ομορφιά της. Βοηθούσε το Χατζηθανάση σε όλα: στο αθώνισμα, στο έμπασμα στο σιεθωνάρι, στο μάζεμα των ελιών, στο κοίμισμα των πομιθορκών, σε κάθε βήμα του Χατζηθανάση ήταν πάντα δίπλα του. Ευτυχισμένο ζευγάρι, έφερε στον κόσμο 9 ακώριστα παιδιά, καμάρι για τους γονιούς τους: το Μιχαηλιά, το Γιωρκή, τον Κυριάκο, την Αννέττα, την Ελένη, τη Χρυσταλλίου, τη Μυροφόρα, τη Θεκλιού και στερνοπαίδι την Καλλιόπη.

Βαθεία θρησκευόμενη οικογένεια, ποτέ δεν έχασαν την πίστη τους στο Θεό. Η Μαριού τάχτηκε να κτίσει παρεκκλήσι, φτάνει νάχει ο Θεός καλά τα μωρά της. Το έκτισε σιγά σιγά σε κτήμα τους λίγο πιο κάτω από το σπίτι τους, στη χάρη του Αποστόλου Λουκά και σε όλες τις άγιες εικόνες ορμήνεψε να γραφτεί πως ήταν 'Δέσις της δούλης του Θεού Μαρίας Μαλλιουρή'

Ο Χατζηγιωκαλλής και η Ελεγκού από τη Μιά Μηλιά καμάρωναν τα εγγόνια τους. Όταν τα πεθυμούσαν, καθαλιούσαν το γαϊδούρι τους και πήγαιναν στη Χρυσίδα έχοντας στο δισάκκι τους φρεσκοφουρνισμένο ψωμί και ό,τι άλλο είχαν στο σπίτι τους. Χαρές που γίνονταν τότε. Μαζεύονταν όλα γύρω από την ποδιά της Ελεγκούς και άκουαν ιστορίες για τη Μιά Μηλιά και τα παιδικά χρόνια του πατέρα τους. Τα χρόνια περνούσαν, τα παιδιά μεγάλωσαν, συνέχισαν το δρόμο των γονιών τους, καλοί

χριστιανοί, αγαπούσαν και βοηθούσαν όποιο διακονητή κτυπούσε την πόρτα τους για βοήθεια.

Σχεδόν όλη τα παιδιά, σαν ξεπέταξαν λιγάκι, πήγαν στους Αγίους Τόπους και βαφτίστηκαν στον Ιορδάνη ποταμό όπως είχε κάμει και ο δικός του κύρης. Με τη βάπτισή τους στον Ιορδάνη, δικαιωματικά καμάρωναν σαν τους αποκαλούσαν χατζήδες: Χατζηνιώρκης, Χατζηαννέττα, Χατζηελήνη, Χατζηχρυσταηλιού, Χατζηθεκλή. Τα εννιά αδελφια πάντοτε αγαπημένα μοιράζονταν μαζί χαρές και ηύπες της ζωής.

Ο Χατζηαθανάσης κάθε αυγή, σαν έπιανε το δρόμο για τα χωράφια, έκαμνε τον σταυρό του έξω από την πόρτα του Τίμιου Σταυρού και ανέπνεε ηεύτερα τον πρωϊνό αέρα και ευχαριστούσε τον Θεό για το μεγάλο δώρο που του πρόσφερε, που αξιώθηκε στα 48 του χρόνια να ζήσει την απελευθέρωση της Κύπρου από τους Τούρκους... Μέχρι να φτάσει στη Συκά, σε κάθε δρασκελιά σαν φωτογραφική μηχανή έρχονταν στο νου του τα βάσανα που τράβηξαν από τους Τούρκους. Όμως ξαναζωντάνευε τα βήματά του και απόδιωχνε τις άσχημες σκέψεις. Τώρα οι ελπίδες για ένωση με την Ελλιάδα, τη μητέρα πατρίδα, αναπερώθηκαν.

Με τους Εγγηέζους, η ζωή έγινε πιο άνετη, χωρίς κανένα φόβο για τη ζωή τους. Μπορούσε τώρα άνετα να κάθεται στον καφενέ του Πηάτανου και να πίνει τον ναργιθέ του, να συζητά για τα πολιτικά και για όποιο θέμα γούσταρε, χωρίς να φοβάται τους εφέντηδες. Η ζωή πήρε κανονικούς ρυθμούς, ξεθάρρεψε ο τόπος.... Η οικογένεια μεγάλωνε και προόδευε. Με τον καιρό, όλη τα παιδιά παντρεύτηκαν και έκαμε ο καθένας τη δική του οικογένεια. Ο Χατζηαθανάσης και η Μαριού καμάρωναν τα αμέτρητα εγγόνια τους. Τα αρσενικά της οικογένειας έκτισαν τα δικά τους σπίτια σε απόσταση αναπνοής από το πατρικό τους. Σε κάθε στενό της Χρυσίδας έπαιζαν αμέριμνα τα εγγόνια τους. Και η Κάτω Χρυσίδα του Χατζηαθανάση μεγάλωνε.

Το ένατο παιδί του Χατζηαθανάση και της Μαριούς, η Καηλιόπη ήταν η μάνα του ήρωα της ιστορίας μας, του Χρυσόστομου Χατζηκωνσταντίνου.

Καηλιόπη-Χατζηκωνσταντίνος

Το στερνοπαίδι του Χατζηαθανάση, η Καηλιόπη, παντρεύτηκε τον Κωστή Χατζηκωνσταντίνου, ένα αξιαγάπητο παηικάρη, χρυστό μέλος της κοινωνίας, μέλος της επιτροπής της εκκλησίας της Αγίας Μαρίας της Κυθρέας.

Η Καηλιόπη πήγε «σώνυφθη» στην Καμάρα και μαζί με τον Κωστή δημιούργησαν οικογένεια και ζούσαν ευτυχισμένοι με τα τρία παιδιά τους. Το Χρυσόστομο, τη Μαριτσού, τον Τζυρκαηλή. Η Καηλιόπη όμως στην τέταρτη και τελευταία της γέννα δεν τα κατάφερε. Μόλις έφερε στο κόσμο το μωρό, τον Αθανάση, πέθανε, αφήνον-

ντας στα χέρια του Κωστή και των γονιών του τα ορφανά. Ο Κωστής από το μαράζι του σε σύντομο χρονικό διάστημα πέθανε κι αυτός. Τα τέσσερα μωρά έμειναν πεντάρφανα στα χέρια των παππούδων και στην καλή διάθεση των θείων τους. Ο Χρυσόστομος, μωρό ακόμα, στην οικογένεια του όμως το πιο μεγάλο παιδί, αναγκάστηκε να σταματήσει το σχολείο στην πρώτη μόλις τάξη για να πάει να δουλέψει.

Με το χαμό και των δύο γονιών τα παιδιά δυσκολεύτηκαν πολύ. Ο Χρυσόστομος ήταν τότε έξη με εφτά χρονών αηλιά είχε την αίσθηση του μεγάλου αδερφού, του προστάτη της οικογένειάς του. Έπρεπε να εργαστεί. Βρήκε δουλειά στο μύλο Τρινάληλη. Η Κυθρέα ήταν ξακουστή και για τα καμίνια του ασβέστη του Πενταδάκτυλου αηλιά και για τους μύλους της που κινούνταν με το νερό του κεφαλήβρυσου. Κυρατζήδες από όλη τη Μεσαριά και από τα Καρπάσια, έφερναν στους μύλους γομάρια από σιτάρι για άλεσμα. Καθημερινά την Κυθρέα όργωναν κατάρια από καμήλιες που κινούσαν προϊόντα από και προς τους κάμπους της Μεσαορίας. Ευτυχώς δουλειά μπόθικη για όποιον είχε όρεξη. Ο Χρυσόστομος ήταν από σόι που είχαν φήμη για την τιμιότητα και την εργατικότητα του. Γρήγορα κέρδισε την συμπάθεια του μάστρου του και ο μυλωνάς του έβαζε κάθε βράδυ στη βούρκα αλεύρι για τα ορφανά... Δεν έφτανε όμως το στεγνό μεροκάματο για τα τέσσερα στόματα του Χρυσόστομου. Έτσι έκαμνε κουτσοδούλια σε διάφορα κτήματα αηλιά παρά τις προσπάθειές του δεν έβγαζε αρκετά για να ζήσουν αυτός και τα αδέρφια του.

Οι συνθήκες τότε δεν έδιναν το περιθώριο, αηλιά ούτε κι αυτός ήθελε να επιβαρύνει κανένα από τους θείους του που είχαν κι αυτοί μεγάλες οικογένειες να θρέψουν. Συζητούσε όμως μ' αυτούς και πάντοτε άκουε και σεβόταν τη γνώμη τους. Έπρεπε να ξενιτευτεί, να βρεί καλύτερο μεροκάματο, να στέλλει περισσότερα στη γιαγιά που μεγάλωνε τα αδέρφια του. Ο θείος του ο Χατζηγιώρκης ο άντρας της θείας τους της Χατζηελένης, που κατοικούσε στο Καϊμακλή, με τις διάφορες γνωριμίες του στη «χώρα» του βρήκε δουλειά σε μπακάλικο στη Λευκωσία.

Έπληνε η γιαγιά τις βράκες, δίπλωσε τα ζουμπούνια. Μάζεψε και αυτός τα λιγοστά πράγματά του, έβαλε σε ένα «μποξά» όλη τα υπάρχοντά του και ετοιμάστηκε. Μάτωνε η ψυχή του γιατί θα άφηνε μόνα τα αδέρφια του. Όμως έπρεπε να το κάμει, για να μπορούν να ζήσουν χωρίς να επιβαρύνουν τους θείους τους. Το επόμενο το πρωί, με το χάραγμα του φού θα ξεκινούσε για τη χώρα. Ξεκίνησε να πάει να αποχαιρετήσει τους δικούς τους. Κατέβηκε στη Κάτω Χρυσίδα, να δει τη νούνα και θεία του, την «Τζυρκάτζαινα» στο τελευταίο σπίτι του χωριού. Η Τζυρκάτζαινα καταγόταν από τη Βώνη και ήταν παντρεμένη με το θείο του τον Κυριάκο. Ζούσαν δίπλα από το οικογενειακό παρεκκλήσι. Πολλές φορές η γιαγιά του η Μαριού τον κυλιούσε πάνω στη θαυματουργή πλάκα έξω από την πόρτα του παρεκκλησιού για να του φύγει η ζάλη και ο πονοκέφαλος.

Μπήκε στο μικρό εκκλησάκι, άναψε το κερί του, φίλησε τα γραφόμενα 'Δέσεις της δούλης του Θεού Μαρίας Μαθητορής' λες και με αυτό τον τρόπο φιλούσε τον παππού και τη γιαγιά που αναπαύονταν λίγο πιο κάτω, στο προαύλιο του Τιμίου Σταυρού. Παρακάλεσε τον Άγιο να φυλάει τις ψυχές των αγαπημένων του νεκρών. Στο ίδιο στενό, μαζεμένο σχεδόν όλο του το σόσι. Άρχισε να μπαίνει από πόρτα σε πόρτα, να αποχαιρετά και να παίρνει τις ευχές τους: Ο θεϊός ο Μιχαηλιάς με τη γυναίκα του τη Χρυσταλή του Κονόμου, η ΧατζηΧρυσταλή του Ταλιαδωρού με τον άντρα της τον Κωστή από την Αθηνά, η Χατζηαννέττα με το Μιχάλη το Ζαμπάκκο.

Φεύγοντας στο δρόμο της επιστροφής, χίλια δυό πράγματα περνούσαν από το μυαλό του. Τον έπνιγε η συγκίνηση αλλά και ο φόβος για το αύριο. Σαν έφτασε έξω από το σπίτι του Παπάμακρη, έσκυψε στο αυλάκι και ήπια κρύο νερό του κεφαλιόβρυσου. Βάδισε για τελευταία φορά στο Σαράγιο με το ψηλά σπίτι, προσπέρασε τα σπίτια του Λογιότατου με την χαρά του Εμίρ χαράι και έφτασε έξω από την εκκλησία της Αγίας Μαρίας, κάτω από τον Πλάτανο της Φανερωμένης. Έστριψε τότε δεξιά, στο δρόμο για την Καμάρα. Κοιμήθηκε ανήσυχος. Προτού χαράξει το φώς, βρισκόταν στο ξωπόρτι, έτοιμος για το μεγάλο δρόμο...

Κοντοστάθηκε για λίγο στην πόρτα του σπιτιού τους αγκάλιασε με το βήμα του το μεγάλο πλάτανο που με τους κλώνους του προστάτευε το σπίτι τους. Προσπαθούσε να κρύψει τη λύπη του, όταν αγκάλιασε και φίλησε τα αδελφια του. Έκλεισε ύστερα δυνατά την πόρτα και χωρίς να κοιτάξει πίσω του, αφού δεν το είχε για καλό, έπιασε περπατητός τον δρόμο για τη Λευκωσία.

Κατάκοπος και ταλαιπωρημένος, έφτασε τα ξημερώματα την πόρτα της Αμμοχώστου και κατέληξε στο χάνι του Κωστή όπου θα τον περίμενε ο θεϊός του ο Χατζηγιώρκης. Τον είδε που μιλούσε με κάποιο φίλο του που ύστερα τον καθογνώρισε και ο ίδιος, τον Οθωνή Γαλανό που δούλευε στο χάνι. Του κέρασαν κρύο νερό και κουλούρι και τον άφησαν να ξεκουραστεί. Μετά ο Χρυσόστομος με το θείο του μαζί τράβηξαν για το μπακάλιο. Και άρχισε έτσι από εκείνη τη στιγμή για το Χρυσόστομο μια ζωή άγνωστη σε μία πόλη άγνωστη. Οι δυσκολίες τους πρώτους καιρούς μεγάλες. Βίωσε την ξενιτιά και την απόρριψη. Αβάστακτη η ζωή στην πόλη. Όμως ο Χρυσόστομος έβαλε όλη τη δύναμή του, πείσωσε και υποσχέθηκε στον εαυτό του να πετύχει.

Εργαζόταν όλη μέρα και τη νύκτα όταν κατάκοπος επέστρεφε στη κάρνη που κοιμόταν, άναβε ένα «λαμπί» για να βηέπει να διαβάξει, γιατί ήξερε ότι θα άνοιγε με τη γνώση νέους ορίζοντες. Ο μισθός του τρία γρόσια την εβδομάδα. Τα δύομισα γρόσια τα έστελλε της αδελφής του. Της ορμήνεψε να ξεοδεύουν το ένα γρόσι για τη ζήση τους και τα υπόλοιπα να αγοράζει «ρεντικά» και να γυρίζει να τα πουλιά. Μόλις φυλά-

Ξει αρκετά, της παράγγειλε, να αγοράσει ένα πρόβατο που θα τους έδινε γάλα.

Σιγά-σιγά με τη σκληρή δουλειά και την προκοπή και των δύο αδερφιών, η Μαριτσού αγόρασε το πρόβατο και μετά από λίγο καιρό αγόρασε γαϊδούρι για τη μεταφορά των προϊόντων που πουλούσε. Ευτυχώς είχαν άφθονα «μαξουήλια», αφού η ευλογημένη πηγή του κεφαλήβρυσου έκαμνε την γη της Κυθρέας εύφορη: σύκα άσπρα, μαύρα και αντελιούνικα, κραμπιά και ελιές. Κάθε Παρασκευή, φόρτωνε το γαϊδούρι με μοιχοχία, αγαπητό φαγητό για τους τούρκους της Κύπρου που αφθονούσε στα πότιμα χωράφια της Κυθρέας, και το έπαιρνε περπατητή στο γυναικοπάζαρο της Λευκωσίας.

Σαν ξεπουλούσε από την πραμάτεια της, η Μαριτσού περνούσε από το μαγαζί που εργαζόταν ο Χρυσόστομος. Περνούσαν λίγη ώρα μαζί, κουβέντιαζαν τα δικά τους και ο Χρυσόστομος μάθαινε τα νέα της φιλίας του. Φεύγοντας της έδινε τις οικονομίες του και τότε αυτή καβάλα στο γαϊδουράκι έπιανε το δρόμο του γυρισμού για την Κυθρέα.

Ο Χρυσόστομος όμως δεν άντεξε για πολύ τη δουλειά στη Λευκωσία. Βίωνε συνεχώς την απόρριψη από τον περίγυρο του μαγαζάτορα. Η πεθερά δεν ήταν καλή μαζί του και συχνά και αναίτια τον έδερνε. Όταν τα βράδια έβηπε το «ήαμπί» στη κάμαρη του αναμμένο, αυτή πήγαινε και του το έσβηνε, αφήνοντάς τον στο σκοτάδι ανήμπορο να συνεχίσει το διάβασμα. Μια μέρα ο μάστρος του τον έστειλε να πάρει μαζί με τις άηλες παραγγελιές και ένα μεγάλο καρπούζι σε ένα αρχοντόσπιτο κοντά στην Αρχιεπισκοπή. Ο Χρυσόστομος δεν το κρατούσε καλά, όπως ήταν μάστιστα φορτωμένος με τις άηλες παραγγελιές και του έφυγε από τα χέρια του, έπεσε χάμω με αποτέλεσμα να γίνει χίλια κομμάτια. Η προσβολή και οι αγριοφωνάρες που τον υποδέχτηκαν στην επιστροφή, δεν του άφηναν άηλα περιθώρια...

Το ίδιο κιάσας βράδι, με ακόμα μια ασήμαντη αφορμή - δεν είχε βάλει αρκετό άχυρο στο άηλογο πούχαν στο σταύλο, η κακιά πεθερά τον κτύπησε βάνουσα και του μαύρισε το μάτι. Ο Χρυσόστομος δεν παραπονέθηκε, ούτε αντέδρασε. Αποτραβήχθηκε σκυφτός στο σώσπιτό του. Πήρε την απόφασή του, με την πρώτη ευκαιρία να φύγει. Σαν πήγε συμπτωματικά σε λίγες μέρες ο θεός του ο Χατζηγιώρκης στη Λευκωσία για μια δουλειά του και πέρασε να βεβαιωθεί ότι ήταν καλά και τον είδε με μαυρισμένο, σχεδόν κλειστό το ένα του μάτι, θύμωσε τόσο πολύ που λογόφερε με τον παντοπώλη και την πενθερά του. Πήρε το μικρό Χρυσόστομο από το χέρι, τον καβάλησε στο γαϊδούρι και τον πήρε στο σπίτι του στο Καϊμακλή και την άηλη μέρα τον έστειλε να πάει πίσω στο σπίτι του, στην Κυθραία.

Χαρές πολλές για το Χρυσόστομο, αγωνίες όμως για το μέλλον της οικογένειάς του. Δουλειές στη Κυθραία υπήρχαν αηλή δεν έβγαζαν χρήματα. Ξανάρχισε και τα «κουτσοδούλια», και έτσι κατάφερε να έχουν τα μωρά το φαί τους. Έπρεπε όμως να

ξοφλήσει τις υποχρεώσεις που μαζεύτηκαν με την απουσία του στη χώρα. Το γαϊδούρι που αγόρασε η Μαρितσού το χρωστούσαν, αηλιά δεν ήθελε, ούτε έπρεπε να το χάσουν. Έπιασε ξανά δουλειά στους μύλους, όπου ήταν καλοδεχούμενος, αηλιά μετά δυσκολίας κατάφερε να βγαίνει ο επιούσιος.

Βρισκόμαστε κάπου στο 1889 και η πόλη που μπορούσε να προσφέρει ευκαιρίες σε όποιον είχε όρεξη, ήταν η Σκάλη με τα κονσουλάτα και το λιμάνι της. Πολλοί ήταν οι έμποροι, ντόπιοι και ξένοι που είχαν τις δουλειές τους εκεί. Κοσμοπολίτικο περιβάλλον, άνετη ζωή, μπορούσε να ζήσει η Σκάλη κόσμο και κοσμάκη. Τόχε ακούσει να το ήνε και στη χώρα που δούλευε, αηλιά και στις συζητήσεις στο χωριό του. Πήρε μόνος του, με βαρεία καρδιά την απόφαση να φύγει με προορισμό τη Σκάλη. Το εκμυστηρεύτηκε στο θεϊό του τον Μιχαηλιά και στη γυναίκα του τη Χρυσταηλιού και αυτός συμφώνησε με την απόφασή του και βρήκε τρόπο να τον στείλει στη Σκάλη χωρίς να αναγκαστεί να κάμει το δρόμο με τα πόδια. Ούτε βέβαια και με τη πολυτέλεια της άμαξας. Ήξερε ο Μιχαηλιάς πως ο φίλος του ο Σωφρονής από τη Συρκανιά ήθελε να μεταφέρει γαϊδούρια στη Σκάλη για να δουλέψουν στην αηλική και τον έπεισε να εμπιστευτεί ένα από τα γαϊδούρια του να του το μεταφέρει ο αδελφότεχνός του ο Χρυσόστομος. Έτσι ξεκίνησε, με την πολυτέλεια νάναι καθαλήρης σε τετράποδο, για τις νέες του αναζητήσεις. Έβαλε όλες τους τις δυνάμεις, παραμέρισε το φόβο ενός τέτοιου μακρινού και πολυήμερου ταξιδιού και ξεκίνησε.

Σαν φάνηκε στα μάτια του η Σκάλη, τότε μόνο σταμάτησε το γαϊδούρι, κατέβηκε και κάθισε κάτω από ένα δέντρο να πάρει «τον αέρα του». Πήρε ανάσα, ξαηλάφρωσε. Έφτασε σχεδόν στον προορισμό του. Ήθελε να ξαποστάσει, να μαζέψει τις δυνάμεις του και τη σκέψη του και να αποφασίσει πού θα κινηθεί. Το μόνο σίγουρο μέχρι στιγμής ήταν η παράδοση του ζωντανού. Έβγαλε από τη βούρκα του ψωμί και εηιές και το νεροκοηόκυθο με το νερό, που είχε πάρει μαζί του. Άρχισε να τρώει όταν αντιλήφθηκε πως ένας ακόμα καθαλήρης σε γαϊδούρι ερχόταν προς το μέρος τους. Ήταν ένας σωματώδης άνδρας, καταταλαιπωρημένος και σκονισμένος, με μακριά άσπρα γένια. Σαν κόντεψε, του ζήτησε λίγο ψωμί από το ψωμί του και νερό από το νερό του. Ο Χρυσόστομος άηλωσε το ένα χέρι με όσο ψωμί του απέμεινε ενώ στο αηλιο έβαλε όλες τις εηιές του.

-Κατέβα να ξαποστάσεις, γέρο. Να, φάε εσύ που είσαι πεινασμένος, εγώ έφαγα το μεσημέρι. Γέμισε πρώτα το στομάχι σου και μετά θα σου δώκω νερό να πιείς, κωνευτικό από το χωριό μου.

-‘Παιδί μου’ του ήσει ο γέρος, ‘πεινώ πολύ αηλιά δεν θα σου τα στερήσω. Θα κάτω μαζί σου, μα να τα μοιραστούμε. Το όνομά μου είναι Χατζηδημητρός και είμαι από το Κοηόσι. Πάω να δω το γιό μου στην Σκάλη, να του βοηθήσω στο μαγαζί του.

Μοιράστηκαν το φτωχικό φαγητό. Με την κουβέντα ούτε που πήραν είδηση πως πέρασε η ώρα. Ξανακαβάλησαν κι οι δυο και ξεκίνησαν αντάμα. Σαν έφτασαν στη Σκάλη είχε σουρουπώσει για καλή. Μπρός ο γέρος και πίσω ο Χρυσόστομος, έφτασαν στο χάνι κοντά στον Τεκκέ για να παραδώσει το τετράποδο σύντροφό του. Ο γέρος τον περίμενε υπομονετικά και σε λίγο, ξεπέξεψαν στο σπίτι του Χρίστου που τους υποδέχτηκε με χαρά και καλοσύνη. Ο Χατζηδημητρός μίλησε στο γιό του με τα καλύτερα λόγια για το Χρυσόστομο: πώς έγινε η γνωριμία τους και τη δύσκολη θέση που ήταν ο μικρός βιοπαθιστής, πώς είχε κάμει το ταξίδι αναζητώντας καλύτερη ζωή. Ο Χρίστος χωρίς να το σκεφτεί πρότεινε στο Χρυσόστομο να αρχίσει δουλειά στο μαγαζί του, μια κι αυτός ήθελε βοήθεια και ζητούσε να πάρει κάποιο βοηθό.

- 'Χρυσόστομε', του είπε ο Χρίστος, 'θα μένεις εδώ στο ανωγιούδι, θα δουλεύεις, θα τρως, θα πίνεις και θα παίρνεις για τον κόπο σου ό,τι μπορώ να σου δίνω ανάλογα με τις δουλειές του μπακάλικου για να στέλνεις στους δικούς σου. Αν θέλεις, αρχίζεις από αύριο.. Αν δεν θέλεις, μείνε στο ανωγιούδι εδώ όσο καιρό χρειάζεται ώσπου να βρεις δουλειά που να σου αρέσκει". Θα κάμνεις τζιαι παρέα του γέρου μου. Εγώ έχω πολλή δουλειά τωρά που εν να στείλουμε την αντιπροσωπείαν μας στην Αγγλία με τον Αρχιεπίσκοπον Σωφρόνιο..

Ο Χρυσόστομος δεν είχε ανάγκη να το σκεφτεί. Άηλιο που δεν ήθελε. Μιά στέγη πάνω από το κεφάλι του και ασφάλεια σε έναν άγνωστο τόπο. Ο προορισμός του ήταν να πάει στο λιμάνι, αηλιά αφού του είχε προσφέρει δουλειά αυτός ο συμπαθητικός άνθρωπος, γιατί να τρέχει να βρει κάτι άηλιο; Κι αν σε άηλιο αφέντη δεν πενούσε καλά; Θα μείνει εδώ και θα βάλει τα δυνατά του να έχει ευχαριστημένο με τη δουλειά του τον κύριο Χρίστο που τον πήρε στη δουλειά του. Εκείνο το βράδυ επιτέλους κοιμήθηκε ύστερα από δυο μέρες δρόμο, κάτω από στέγη πάνω σε ένα ψάθινο χαλί για κρεβάτι, αηλιά ένωθε καλά. Το χάραμα ξύπνησε, έβαλε το σταυρό του και ξεκίνησε.

Μπήκε στο μπακάλικο μπροστά από το σπίτι. Ο κύριος Χρίστος του ήταν εκεί και τον υποδέχτηκε με καφέ και χαηλούμι. Να φάμε πρώτα, του ήγει, πριν αρχίσουν να έρχονται οι πελάτες. Του εξήγησε για τους πελάτες του και τις ιδιοτροπίες τους και πώς έπρεπε να τους αντιμετωπίζει. Μετά το μπουύκωμα ο κύριος Χρίστος παράτησε για λίγο το ρόλο του μπακάλη και φουριόζος έφυγε για να πάει στη Μητρόπολη που τον περίμεναν.

Ο Χρυσόστομος άρχισε να εξερευνά το μαγαζί. Είδε που βρισκόταν το κάθε τι. Τα κουτιά με τις ελιές, οι ρέγγες. Τα ψωμιά, τα χαηλούμια, οι αναράδες, τα φασόλια, το λουβί και τα άλλα φαγώσιμα. Άνοιξε τα δεφτέρια με τα βερεσιέδια, είδε τις τιμές του κάθε είδους και ποιοί ήταν οι πελάτες. Ποιος πλήρωνε έγκαιρα τα χρέη του, ποι-

ος δεν πλήρωνε. Προσπάθησε να μάθει τους πελάτες και από αυτή την άποψη. Πρόσεξε πως το μαγαζί είχε και τούρκους πελάτες. Ένας κόμπος ήλθε στο λιανόγειο του. Τι θα έκανε αν ερχόταν Τούρκος πελάτης στο μαγαζί τώρα; Πώς θα το χειριστεί; Τι θα πει, πώς θα συμπεριφερτεί; Και σαν σκεφτόταν όλη αυτά, έφτασε ο μάντζιπας με μιά κοφίνα γεμάτη ψωμιά.

Ο Χρυσόστομος τα πήρε και έγραψε σε ένα χαρτί πόσα ψωμιά παρέλαβε για να τα ελιέξει ο κ. Χρίστος. Σαν έφυγε ο Φώτης ο μάντζιπας, να σου στην πόρτα του μαγαζιού και ο πρώτος πελάτης.

- 'Ποιος είσαι εσύ πε';

Ο Χρυσόστομος τα έχασε. Σιγά-σιγά ξεδέθηκε η γλώσσα και απάντησε με όλη την καθοσύνη που τον χαρακτήριζε:

- 'Καθημέρα σου. Είμαι ο Χρυσόστομος και είμαι ο μισταρκός του κυρ-Χρίστου'.

- 'Α μπράβο, μιλάς πε; Είμαστε καλοί φίλοι με μάστρο σου. Είμαι Χασσάν. Μεινίσκω πιο κάτω που σοκκάτζιν σας. Θέλω μισόν ψουμίν τζιαι μιν οντζιάν ελιές'.

Του έδωσε ο Χρυσόστομος μισό ψωμί και μιν «οντζιάν» ελιές. Τον πλήρωσε ο Χασσάν και βγήκε από το μαγαζί. Σταμάτησε λίγο έξω από την πόρτα και κάθισε διπλοπόδι στη σκιά του σιμιντηριού που έκρυβε το περιβόλι του κυρ Χρίστου. Άνοιξε τες ελιές, άρχισε να τρώει. Σαν από το πουθενά φάνηκε ξαφνικά στον δρόμο ένας βοσκός με το κοπάδι του που πήγε και σταμάτησε ακριβώς έξω από το μαγαζί για να μιλήσει στον κο Χρίστο, αφήνοντας το κοπάδι να προχωρεί μόνο του. Στο αναπάντεχο πέρασμα του κοπαδιού, ο Χασσάν ξαφνιάστηκε και του έπεσαν οι ελιές με αποτέλεσμα να τις τσαλαπατήσουν τα πρόβατα.

Σαν πέρασε το κοπάδι, ο Χασσάν μάζεψε τις ελιές του και συνέχισε να τις τρώει αφού η φτώχεια δεν του επέτρεπε να τις πετάξει για να αγοράσει άηλις.

- 'Πε Χρυσόστομε, ελιές σου εννεν καλής' φωνάζει στο Χρυσόστομο χασκογελιώντας. Ελιά-ελιά εσει κοκκόνι, ελιά-ελιά εν εσει'!

Ο Χρυσόστομος ο βοσκός και ο ίδιος ο Χασσάν έβαλαν τα γέλια!

Η μέρα και η ζωή του Χρυσόστομου στη νέα του «πατρίδα» άρχισαν πολύ καλά!

Συνεταιρισμός Χρυσόστομου – Χρίστου

Πέρασαν τα χρόνια κι ο Χρυσόστομος, με την εργατικότητα και αφοσίωση στον άνθρωπο που του έδειξε εμπιστοσύνη, έγινε γνωστός και αγαπητός σε όλη τη Σκάλη. Πάντα πιστός στην αποστολή του, βοηθούσε τα αδελφια του αηλιά και όηους τους συνανθρώπους του. Με αγωνία περίμενε να μάθει νέα τους και πετούσε από τη

χαρά του κάθε φορά που κάποιος από τα αδέρφια του ερχόταν να τον επισκεφτεί. Τότε ήτανε γιορτή για το Χρυσόστομο... Αναπολιούσαν μαζί τη ζωή τους στην Κυθρέα, όσο δύσκολη και φτωχική και αν ήταν.

Λίγα χρόνια μετά, ο κος Χρίστος, ευχαριστημένος για την αφοσίωσή του και την αγάπη του για αυτόν και τη γυναίκα του Ερατώ, του πρότεινε να συνεταιρέψουν. Ο ίδιος είχε πια μεγαλώσει πάρα πολύ για να τα βγάξει πέρα μόνος. Παιδιά δικά του δεν είχε, έτσι κι αλλιώς όλο του το βιός θα το άφηνε στο Χρυσόστομο όταν θα ερχόταν ο καιρός να κλείσει τα μάτια αυτός και η γυναίκα του. Τον αγαπούσε σαν δικό του παιδί διότι τον έζησε, είδε το ήθος του, την καλοσύνη και την ανθρωπιά του.

Ο Χρυσόστομος πέρασε την εφηβεία, ανδρώθηκε, έγινε όμορφος άντρας. Το ένωθε όταν περνούσε από τα στενά της Σκάλης τις Κυριακές και στη σκόλη του, πώς ζωήρευε το βήμα των κοπελιούδων που συναντούσε στο δρόμο του. Όταν το επέτρεπε το φτωχό του βαλάντιο, καθότανε στη παραλία της Σκάλης, το Στράντ όπως το είχαν ονομάσει οι Εγγλέζοι κατακτητές, στα ωραία κέντρα της παραλίας και απολάμβανε τον καφέ του.

Ο κυρ Χρίστος τον καμάρωνε. Ονειρευόταν την ώρα που ο Χρυσόστομος θα του έφερνε στο σπίτι μιά καλή «κορού» καρπερή που θα του γέμιζε το άδειο του σπίτι με παιδικές φωνούθρες. Ήξερε ότι ο Θεός τού τον είχε στείλει για να του απαλύνει τον πόνο της μοναξιάς τους και να τους συμπαρασταθεί σαν δικό του παιδί. Όμως και ο Χρυσόστομος τον αγαπούσε, και τον ευγνωμονούσε. Περνούσαν αρκετές ώρες μαζί, έτσι δημιουργήθηκε μιά σχέση πατέρα –γιού και δεν μπορούσε να ζήσει ο ένας χωρίς τον άλλον. Χωρίς πολλή δισταγμό, δέχτηκε την πρόταση του προστάτη του, συνεταιρέψαν. Τώρα ο Χρυσόστομος εργαζόταν με περισσότερο ζήλο και στο πέρασμα του χρόνου άνοιξαν και δεύτερο και τρίτο και τέταρτο μπακάλικο σε άλλους μαχαλάδες της Σκάλης.

Ζούσε ο Χρυσόστομος σαν μέσα σε παραμύθι. Οι δουλειές τους πήγαιναν πολύ καλά. Νοσταλγούσε όμως τους δικούς του, τα αδέρφια του, μα πιο πολύ τον Αθανάση, που ήξερε πως είχε την ανάγκη του. Πήρε την απόφαση, τώρα που όλα πήγαιναν καλά και έφερε τον Αθανάση για να εργαστεί κοντά του, στο ίδιο μπακάλικο.

Είχε τώρα μαζί του ένα δικό του άνθρωπο. Σιγά-σιγά με τις οικονομίες έκαμε γερό κομπόδεμα και στράφηκε προς την απόκτηση γής. Μπασμένος στο παζάρι και με την εκτίμηση που απολάμβανε από τους Σκαλιώτες, είχε τις διασυνδέσεις του και ήξερε ποιός πουλήει και ποιός γοράζει. Άρχισε έτσι να ξανοίγεται, να αγοράζει κτήματα, μα κυρίως εποφθαημιούσε τα κτήματα των Τούρκων. Ήθελε να κάμει δική του τη γή που διαφέντευαν μέχρι τότε οι Τούρκοι. Δεν ήθελε με κανένα τρόπο να τα διαφεντεύουν οι άνθρωποι που για τόσα χρόνια δυνάστευαν τον τόπο του... Ήξερε να εκτιμά τη γη, ήξερε ότι όσο την υπηρετείς, τόσο εκείνη σου το ανταποδίδει.

Η φήμη του καλού αγοραστή απηλώθηκε γρήγορα και πολλοί ήταν αυτοί που ήθελαν να του πουλήσουν ποντάροντας στον πόθο του να αγοράζει γή, ζητώντας όμως να επωφεληθούν όσο το δυνατό περισσότερα λεφτά. Στο χορό της αγοράς μπήκαν και φίλοι του, με τους οποίους μοιράστηκε την επιθυμία του. Τους έπεισε να αρχίσουν και αυτοί να αγοράζουν και όταν αυτοί τα έβρισκαν σκούρα, έτρεχαν στο Χρυσόστομο να τους ξεηασπώσει. Σε πολλούς έδινε λεφτά, σε άλλους έμπαινε εγγυητής για να πάρουν δάνειο. Πολλοί επιτύνει τον πήραν χαμπάρι και προσπαθούσαν να τον κατακλήσουν. Και τα κατάφερναν. Δέχτηκε πολλά κτυπήματα αλλιά ποτέ δεν υποχώρησε, τον στήριζε το Κυθρεώτικο γινάτι για να πετύχει...

Στο μεταξύ, σε πολύ μικρή ηλικία, η αδελφή του Χρυσόστομου η Μαρτισού παντρεύτηκε με τις ευλογίες των πιο μεγάλων αδελφιών της το συχωριανό της Κωστή του Ζαμπά. Η Μαρτισού απέκτησε έτσι ένα νέο προσάτη, ξαθαφρώνοντας τους ώμους του Τζυρκαλή, του Χρυσόστομου και του Αθανάση. Η ζωή της τώρα ήταν πιο εύκολη, τα αδελφια της της έδωσαν προίκα το σπίτι των γονιών τους. Η Μαρτισού και ο Κωστής ευτύχησαν να γεννήσουν την Καλλιόπη που της έδωσαν το όνομα της μακαρίτισσας της μάνας της, το Στέλιο, τη Βασιλού, την Ελένη, την Παναγιώτα, τη Μυροφόρα, τον Παύλο και την Αγάθη.

Ο άγιος αδελφός τους, ο Τζυρκαλή, νυμφεύτηκε την Αθηνά, γειτονοπούλα τους στην Καμάρα, εγγονή του Ξακουστού δασκάλου του Πιέρου και της Ελένης, κόρη της Χατζημαρίτσας και του Χριστόδουλου Διάκου. Από αυτό το γάμο έγιναν έξη παιδιά: η Μαρτίσα, η Καλλιόπη, η Χρυσταλή, η Κατίνα, η Ασπασία και ο Κώστας.

Ο μικρός αδελφός του Χρυσόστομου, ο Αθανάσης, με τον πέρασμα του χρόνου εγκληματίστηκε στη Σκάλα, έκαμε παρέες. Τα δυο αδελφια είχαν καλή όνομα στη Σκάλα, το όνομα τους συζητιόταν σε σκαλιώτικες συνάξεις, έχαιραν εκτίμησης από πολλούς νοικοκυραίους που επιδίωκαν να κάμουν γαμπρό τους τον Αθανάση. Ο έρωτας όμως ήταν έξω από την πόρτα του, και στόχευσε τον Αθανάση και την Σκαλιωτού δασκάλα την Κατίνα που ζούσε με τις αδελφές της Ελένη και Σταυρούλα απέναντι από το μπακάλιο του Αθανάση. Ο Θεός δεν τους χάρισε απογόνους, αλλιά χείρονταν με τα αδελφοτέχνια του που τον είχαν σαν πατέρα. Ήθελε και πρότεινε να δώσει την περιουσία του στην Λούλλα, αλλιά ο Νίκος δεν ήθελε να αναμιχτεί σε κάτι που δεν του ανήκε. Στο άκουσμα αυτό βρέθηκε η Κατίνα που ήταν η βαφτιστικιά του Αθανάση, ήθε με τον άνδρα της και εγκαταστάθηκε στο σπίτι και μαγαζί του Αθανάση παίρνοντας την περιουσία του.

Χρυσόστομος και Θέκλα

Ο Χρυσόστομος και ο Αθανάσης τέλειωσαν τη δουλειά τους νωρίς εκείνο το απόγευμα. Σκέφτηκαν να παν για φαγητό σε μια ταβερνούλα του Γιαννή κοντά στην

Ὁ Κοσ' καὶ ἡ Κυ' Χ' ΚΩΝΣΤ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
λαμβάνουσι τὴν τιμὴν καὶ ἀναγγέλλουσι ἡμῖν τοὺς γά-
μους τοῦ υἱοῦ τῶν

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

μετὰ τῆς διακονίδος

ΘΕΚΛΗΣ Χ. ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

καὶ καὶ παρακαλοῦσιν ἡμᾶς ὅπως ἐπαρευομένηται τιμῆ-
σιν αὐτοῖς διὰ τῆς θείου τιμῆς παρουσίας Σας.

Τὸ μυστήριον θὰ τελεσθῆ τῇ προσεχῇ Κυριακῇ 30' Οκτωβρίου

ἐν Λάρνακῃ, τῇ 26

Ὁ Κοσ' καὶ ἡ Κυ' ΧΡΗΣΤΟΦ. ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ
λαμβάνουσι τὴν τιμὴν ἀναγγέλλουσι ἡμῖν τοὺς γάμους
τῆς θυγατρὸς τῶν

ΘΕΚΛΗΣ

μετὰ τοῦ Κυρίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Χ' Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

καὶ καὶ παρακαλοῦσιν ἡμᾶς ὅπως ἐπαρευομένηται τι-
μῆσιν αὐτοῖς διὰ τῆς θείου τιμῆς παρουσίας Σας.

ἔσται ἐν τῇ ἐν Λάρνακῃ κατὰ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ὡς ἂν μ.μ.

8 Νοεμβρίου 1903.

εκκλησία του Αν Γιάννη. Δεν σύχναζαν σε ταβέρνες ή σε ρέσες, ἀλλὰ ἀπόψε ήθε-
λαν να ξεσκάσουν. Στο δρόμο συνάντησαν τον Χριστόφορο ΧατζηΦάνη. Αυτός
ντράπηκε που τους είδε γιατί νόμιζε πως έρχονταν κοντά του για να του ζητήσουν
τα χρήματα που τους χρωστούσε. Προσπάθησε να ξεστρατίσει για να τους αποφύ-
γει ἀλλὰ δεν μπόρεσε, γι' αυτό περπάτησαν μαζί ὅλο το δρόμο που έφτανε μέχρι το
σπίτι του Χριστόφορου, στην οδό Περεσεφόνης.

Ο Χριστόφορος Χατζηφάνης ήταν ο μοναχογιός του Θεοφάνη και της Θέκλας. Γεννή-
θηκε το 1868, σπούδασε αρχιτέκτονας και ήταν από τους πιο σπουδαίους της επο-
χής. Ανάμεσα στα κτίσματα του Χριστόφορου είναι το φτωχοκομείο στη Λάρνακα, το
Σαν Χωλή, το Δημοτικό της Ακρόπολης στη Λάρνακα, το Παγκύπριο Εμπορικό Λύκειο
και οικοτροφείο, η Αμερικανική Ακαδημία, το σχολείο στα Λεύκαρα, το Δημοτικό scho-
λείο Αραδίππου. Έκαμε επίσης αναστηλώσεις στις καμάρες, και στο Τεκκέ, κοντά
στην Αἰυκή της Σκάλας.

Το 1888 ο Χριστόφορος πήγε εθελοντής στην Ελλάδα, τότε που υπήρχε αναταραχή
ανάμεσα στους Έλληνες και τους Βούλγαρους εξ αιτίας του Μακεδονικού. Ήταν
θερμότατος υποστηρικτής του Ελευθέριου Βενιζέλου και του Βενιζελικού Μητροπο-
λίτη Κιτίου Μεταξάκη, που αργότερα έγινε οικουμενικός πατριάρχης. Η δράση και οι
δραστηριότητές του εκτιμήθηκαν από ὅλους τους Λαρνακείς, εξ ού και διετέλεσε
δημοτικός Σύμβουλος της Λάρνακας

Έξω από το σπίτι του στεκόταν η γυναίκα του Σταυρούλα που κρατούσε στην αγκα-

ηλιά της το νεογέννητο Παύλο και η κόρη τους η Θέκλια που ήταν τότε μόλις δεκατριών χρόνων. Κουβέντιαζαν με την κόρη της γειτόνισσας, την Αυγούστα του Χατζηφόραδου. Η γλυκειά οικοδέσποινα Σταυρούλια μόλις τους είδε να πλησιάζουν, τους κάλεσε να μπουκιάσουν για ένα γλυκό. Μόλις είχε φτιάξει περίφημο καρυδάκι που περηφανευόταν να ρέει πως ήταν μαστόρισσα στο φτιάξιμό του. Καθάρεσε στη Σταυρούλια ο λεβεντόκορμος Χρυσόστομος. Τον φαντάστηκε κιόχιας γαμπρό της. Ψηλός με ολδοστήτη κορμοστασιά. Οι κοπέλλες μπήκαν μέσα να ετοιμάσουν τα τραταρισμάτα ενώ οι άνδρες συνέχισαν τη κουβέντα τους. Ο Χριστόφορος από την μιά το είχε, από την άλλη το έπαιρνε, μέχρι που γύρισε την κουβέντα στα χρωστιμιά:

-Χρυσόστομε μου, ξέρεις πόσο εκτιμώ την βοήθεια που μου προσφέρεις. Μα, γιε μου, τούτα ούχια που σου χρωστώ εν νομίζω να καταφέρω να σου τα ξεχρεώσω σύντομα.

-Κύριε Χριστόφορε, κάμε λίγη υπομονή τζια ο Θεός εν βοηθός. Εγώ εν σου τα ζήτησα, όποτε θέλεις πληρώνεις με. Δόξα σοι ο Θεός, εν τα χρειάστηκα ακόμα.

-Ναι Χρυσόστομε, ξέρω το, αηλιά τζια εγώ δαμαί που έμπεξα εν δύσκολο να ξεμπεξω.

-Κάμε ηλίην υπομονή τζι ο Θεός εν άξιος. Όποτε έβρεις τα πόχια σου διάς μου τα, ξέρω ότι εν θα μου τα φάεις.

-Όι Χρυσόστομε, εσκέφτηκα το καλή, εμίησα τζια της Σταυρούλιας τζια αποφασίσαμεν αν θέλεις να σου πουλήσουμε το σπίτι μας για να σε ξεχρεώσουμε. Έχουμεν αηλό 'να σπιτούν πιο πάνω τζιε πηαίνουμεν τζιαμαί εμείς.

-Ούτε να το σκεφτείς ότι εν να σου πκιάσω το σπίτι σου για μερικές μπακκίρες που μου χρωστάς, τζια σε παρακαλώ να μεν το ξαναπέις.

Εκείνη τη στιγμή ξαναεμφανίστηκε η Θέκλια κρατώντας το δίσκο με τα γλυκά και τον κυπριακό καφέ. Με ένα γλυκό χαμόγελο πρόσφερε γλυκό στους ξένους της πρώτα και μετά στους γονείς της. Περίμενε, με χαμηλωμένα τα μάτια, κρατώντας το δίσκο μέχρι πού όλοι έφαγαν το γλυκό τους και έβαλαν τα πηρουνάκι πίσω στον δίσκο. Χαιρέτισε και βγήκε αθόρυβα από τη σάλα. Η Σταυρούλια για να τους κρατήσει ακόμα λίγο τους προτεινε να πιούν καφέ απο τα χεράκια της κόρης της. Οι δυο νεαροί από ευγένεια δεν αρνήθηκαν, ήπιαν τον καίμακκιτικο μυρωδάτο καφέ, μίησαν για ακόμα λίγο με τους νοικοκυραίους, χαιρέτισαν ευγενικά και έφυγαν.

Όταν βγήκαν έξω, ο Χρυσόστομος πήρε βαθειά ανάσα. Ένοιωθε να του έλειπε ο αέρας, του κόπηκε η αναπνοή. Δεν είχε όρεξη πια να πάει στην ταβερνούλια. Δεν είχε όρεξη ούτε για φαγητό. Το είπε στον Αθανάση, που κάτι «έπιασε» στον αέρα από

τη συμπεριφορά του αδελφού του. Αφού δεν γινόταν αλλησιώς, πήγαν στο σπίτι και έφαγαν ψωμί και τιτσιρίδες από το κουζί που τους έστειλε η Μαριτσού, για να χορτάσουν την πείνα τους. Ήπιαν και από μια πινιά κρασί - ηρεμιστικό για τον ανήσυχο Χρυσόστομο και με την κουβέντα τους πήρε ο ύπνος.

Ξύπνησαν και οι δυό πολύ πρωί και πήραν δρόμο, πού αλλού, για το μαγαζί. Ο Χρυσόστομος ήταν ακόμα πολύ σκεπτικός. Σκεφτόταν τη συνάντηση με την οικογένεια του Χριστόφορου Χατζηφάνη. Την πρόταση του Χατζηφάνη, πως ένωθε από την πρώτη μέρα που γνώρισε αυτή την οικογένεια. Πόσο καλή ήταν η κυρία Σταυρούλα, πόσο του είχε συμπαρασταθεί ο Χατζηφάνης στα δύσκολα, όταν έπιασε δουλειά στο μαγαζί του κυρ Χρίστου.

Μετά έφερε στο νού του τα δυο του αδέλφια στην Κυθραία. Τι να κάνει άραγε η Μαριτσού και ο Τζυρκαλήης; Πόσο τους είχε πεθυμήσει! Δεν φτάνει που έχασαν τους γονείς, ξαναμίστηκαν και αυτοί. Τώρα έπρεπε να τους έχει δίπλα του. Ευτυχώς που αυτές τις δύσκολες στιγμές του είχε δίπλα του κάποιο δικό του για να μιλήσει, να του πει τις σκέψεις του. Στα πολλιά δεν άντεξε. Εκμυστηρεύτηκε στον Αθανάση τον πόνο του: Του άρεσε πολύ η Θέκλα του Χριστόφορου και την ήθελε για γυναίκα του, αλλιά πώς να πάει στον Χατζηφάνη να του την ζητήσει; Η Θέκλα είχε τα μισά του χρόνια. Δεν ήταν παράλογη απαίτησή του αυτή; Η ίδια η Θέκλα, θα δεχόταν να τον πάρει; Ο Αθανάσης διασκέδασε τους φόβους του και τις αμφιβολίες του και τούδωσε κουράγιο.

-Είσαι φρόνιμος, εργατικός, καλός άνθρωπος. Αγαπάς τον κόσμο όλο, ακόμα και αυτούς που προσπαθούν να σου κάμουν κακό, να σε κατακλέψουν. Πώς να μη σε θέλει για γαμπρό του ο οποιοσδήποτε; Πώς να μη σε θέλει για γαμπρό του ο Χατζηφάνης; Συμφωνώ ότι είναι από πολύ καλή γενιά αλλιά και η δική μας γενιά δεν πάει πίσω. Ο άνθρωπος χρωστά σου και μian περιουσία, εν να χαρεί να σε κάμει γαμπρόν του. Ο Θεός έθελε να πάρει τους δικούς μας κοντά του πρόωρα, αλλιά χάρη σε σένα, αδελφέ μου, ήβραμεν τα πόθκια μας. Η Μαριτσού μας επαντρεύτην, εν ευχαριστημένη, ευτυχισμένη με το άνδραν της. Δεν έχεις άλληνη υποχρέωση παρά μόνο στον εαυτό σου. Από μικρό μωρό δουλεύεις για να μας μεγαλώσεις.

Η μέρα ήταν δύσκολη για το Χρυσόστομο. Το βράδυ σαν μαζεύτηκαν στην καμαρούλα, το ίδιο τροπάρι στο μυαλό του.

Με τη συζήτηση πέρασε πάλη η ώρα, νύσταξαν, έσβησαν τη λάμπα και πήγαν για ύπνο. Ο Χρυσόστομος στριφογυρνούσε χωρίς να τον παίρνει ο ύπνος. Πήρε όμως την απόφασή του. Θα κάμει γυναίκα του τη Θέκλα.

Την άλλη μέρα κιάλας ο Χρυσόστομος έστειλε με τη γυναίκα του κυρ-Χρίστου, την κυρία Ερατώ, προξενιά στο Χριστόφορο και τη Σταυρούλα Χατζηφάνη. Τους ζητού-

σε με την ευχή τους το χέρι της κόρης τους, της ακριβής τους θέκλας. Η χαρά των Χατζηφάνηδων ήταν απεριγράπτη. Δεν χρειαζόταν σκέψη. Το θεώρησαν τιμή τους να κάμουν γαμπρό τους το Χρυσόστομο. Και η θέκλα όταν το άκουσε, πετούσε από τη χαρά της... Του μίλησαν ότι ήταν δεκτοί και τον προσκάλεσαν μαζί με όλη του την οικογένεια στο πατρικό τους σπίτι στον Άη Γιάννη την Κυριακή για να τα τελειώσουν. Προσκάλεσαν και παπά για να τους ευλογήσει. Έφτασε το χαμπάρι στην Κυθραία και ετοιμάστηκαν όλοι για το ταξίδι στη Σκάλα για τα λογιάσματα του Χρυσόστομου.

Ήρθαν με τα κάρα από τη Χρυσίδα ο θείος του Χρυσόστομου ο Μιχαηλίας με τη γυναίκα του Χρυσταλήου και οι δύο τους κόρες με τους αντράδες τους, η Μαριάνθη με τον Χατζηπετρή Πέτσα και η Ελεγκού με τον άντρα της τον Αντωνάτση Κουρελή. Από την Κυθρέα σε άηλο κάρο ο Τζυρκαλήης και η Μαριτσού με τον άνδρα της τον Κωστή Ζαμπά. Τα παιδιά τους τα είχαν αφήσει στην Κυθραία με την θεία τους την Χατζηελένη. Ξεπέζεψαν στο ανωγιούδι του Χρυσόστομου για να ξεκουραστούν και να ετοιμαστούν για τη συνάντηση με τους συμπέθερους. Φόρεσαν καθαρά ρούχα και πήγαν στους Χατζηφάνηδες γύρω στις 12 το μεσημέρι. Ο Χριστόφορος, η Σταυρούλα, η θέκλα, ο Γιώργος και ο μικρός Παύλος τους περίμεναν στο κατώφλι χαρούμενοι. Η περιποίηση των Χατζηφάνηδων ηλίουσιπάροχη.

Έφαγαν, ήπιαν, μίλησαν για διάφορα θέματα, τους μίλησαν για τον Κεφαλόβρυσσο και την Κυθρέα, έπαιξαν με το μωρό και τους προσκάλεσαν να πάνε να γνωρίσουν όλη την οικογένεια. Το απόγευμα στην ώρα του ήθηε, αφού ήταν μισημένος, ο παπάς της ενορίας, και μαζί όρισαν την ημερομηνία του γάμου και οι μελλόνυμφοι υπέγραψαν το προικοσύμφωνο. Ο Χριστόφορος θα έδινε προίκα στην κόρη του το αρχοντικό του σπίτι. Ο Χρυσόστομος επέμενε να γράψουν ότι όλα τα χρέη του Χριστόφορου προς το Χρυσόστομο διαγράφονται.

Στις 29 του Οκτώβρη 1905 η Σταυρούλα και η θέκλα πήγαν στον Άη Γιώργη, όπως ήταν η συνήθεια, και άφησαν κερύ στους τάφους των αγαπημένων νεκρών, προσκαλώντας τις ψυχές τους να παραστούν στο γάμο.

Την Κυριακή, 30 Οκτωβρίου 1905, στις δύο μετά το μεσημέρι, ο Χρυσόστομος που ήταν τότε 28 χρόνων περίπου και η θέκλα που ήταν 14 χρόνων παντρεύτηκαν. Το 1906 η θέκλα γέννησε την Καλλιισθένη (Καλλιίστα). Λίγους μήνες μετά την γέννηση της Καλλιισθένης η μάνα της θέκλας η Σταυρούλα γέννησε το Φάνη. Λες και η μάνα Σταυρούλα με την κόρη θέκλα βάλθηκαν να παραβγαίνουν στις γέννες. Το 1908 η θέκλα γέννησε τον Κώστα και η Σταυρούλα τον Ιάσωνα, το 1910 γεννήθηκε από τη θέκλα η Σταυρούλα που όμως πέθανε βρέφος, και από τη Σταυρούλα Χατζηφάνη ο Πολυδεύκης, το 1912 η θέκλα γέννησε τη Λούλα και η Σταυρούλα τη Θεσσαλονίκη. Εδώ ο αγώνας δρόμου πήρε τέλος, με τη θέκλα να συνεχίζει μόνη πλέον να

γεμίζει το σπίτι του Χρυσόστομου με παιδικά κλάματα. Στην οικογένεια του Χρυσόστομου προστέθηκαν το 1914 η Δέσπω το 1916 η Μαρούθα, το 1917 ο Δημητράκης που πέθανε μωρό, το 1919 η Κιούθα, το 1921 ο Τάκης, το 1926 ο Ρίκκος, το 1929 η Έλλη.

Εν τω μεταξύ ο Χρυσόστομος συνεχώς πρόκοβε. Αυτό του έδινε δύναμη να προχωρήσει και να ξανοιχτεί και σε διάφορες άλλες δουλειές. Άνοιξε και άλλη μπακάλικα σε άλλους μαχαλιήδες της Σκάλας και έβαλε δικούς του ανθρώπους, έμπιστους να τα δουλεύουν. Ασχολήθηκε με την κτηνοτροφία και για να μην ενοχλεί με τα κοπάδια του άλλους γαιοκτήμονες, αγόρασε και τα βοσκοτόπια, έξω από τη Σκάλα για να βόσκουν τα δικά του ζωντανά. Αγόρασε καμήλες που τις νοίκιαζε στον Βικεντή τον καμηλήρη. Αγόρασε πολλούς εκατοντάδες αίγες και πρόβατα και είχε βοσκούς που του τα πρόσεχαν. Αγόρασε βόδια που τον βοηθούσαν στο όργωμα. Επίσης αγόρασε μερικά άλλα και αρκετά γαϊδούρια που τα χρησιμοποιούσε για τις μεταφορές των προϊόντων του. Πολλές φορές ενοικίαζε τα γαϊδούρια του που έκαμναν εμπόριο σε όλη την Κύπρο. Τα βόδια του τα έκλεβαν οι Τούρκοι και μετά του ζητούσαν λύτρα για να του τα επιστρέψουν.

Ο Χρυσόστομος έφερε μαζί του από την Κυθρέα την αγάπη και την αφοσίωσή του στην γη. Φύτευε στα διάφορα χωράφια του καρπούζια, βαμβάκι, κοιλότηζια, κρεμμύδια. Όταν θα έσπερνε το κονάρι, φόρτωνε το φορτηγό του, έβαζε και το ποδήλατο του μέσα και μαζί με τον οδηγό πήγαιναν προς το λιβάδι. Μισόστρατα, σταματούσε τον οδηγό, κατέβαζε το ποδήλατο του και συνέχιζε τη διαδρομή του «το ποδήλατο μου εν πιο καλό που τούντα φορτηγά. Όποτε θέλεις σταματάς, στέκεσαι, ξεκουράζεσαι τζιαι πάλλαι. Εν το αηλιάσσω με τίποτε» κατέληγε.

Ασχολείτο με την γεωργία, φύτευε αγγινάρες, βαμβάκι και σπαρτά. Το 1912 έφερε το πρώτο φορτηγό αυτοκίνητο στην Κύπρο, αηλιά αφού δεν ήξερε να το οδηγεί ο ίδιος εξαρτώταν από διάφορους οδηγούς να τον εξυπηρετούν, κι έτσι έχασε πολλή λεφτά από αυτή την πράξη. Ανάμεσα στις άλλες ασχολίες που μετέληθε ήταν και αυτό της κατασκευής και πώλησης πλινθαριών για το κτίσιμο σπιτιών. Καλύτεροί του πελάτες ήταν ο πεθερός του και οι κουνιάδοι του, οι οποίοι ασχολούνταν με τα κτίσματα.

Ο Χρυσόστομος και η Θέκλια, και οι δυο πολύ θρήσκοι, μεγάλωσαν την οικογένειά τους μέσα στη θρησκεία και την εκκλησία. Νήστευαν σαρανταήμερα, πενήνταήμερα, γιορτές. Την πίστη τους προσπάθησαν να μεταδώσουν σε όλα τα παιδιά τους. Ο Χρυσόστομος λόγω της πρόωρης ορφάνιας του δεν είχε φοιτήσει σε σχολείο παρά μόνο ένα χρόνο. Η Θέκλια έπρεπε αναγκαστικά να εγκαταλείψει το σχολείο μετά τον αρραβώνα της με το Χρυσόστομο. Και οι δυο το είχαν μεγάλο καημό που δεν μπόρεσαν να μάθουν γράμματα. Η αγάπη τους για τη μόρφωση και την πρόοδο ήταν τόσο μεγάλη, που ήθελαν όλα τα παιδιά τους να μορφωθούν.

Η πρωτότοκη κόρη τους, η Καλλιόστα ήταν άριστη μαθήτρια. Όταν έγινε δεκαέξι χρόνων γράφτηκε στο Διδασκαλείο Φανερωμένης στη Λευκωσία για να γίνει δασκάλα. Το είχαν παράδοση στην οικογένεια το διδασκαλικό επάγγελμα. Ο πρώτος ξάδελφός του πατέρα τους, ο Στυλιανός του Μιχαηλίου, ήταν δάσκαλος, ο γυιός της ξαδέλφης του της Μαριάνθης του Μιχαηλίου, ο Αθανάσιος, δάσκαλος, ο γιός της Ελεγκούς και του Αντωνιάτση, ο Γιώρκος, και εκείνος δάσκαλος. Σαν τέλειωσε ο πρώτος χρόνος, η Καλλιόστα δεν ήθελε να συνεχίσει εκεί. Ο πατάς της ο Χατζηγιάννου που ζούσε τότε στην Αθήνα, την ήθελε να κάμει αίτηση στο Αρσάκειο και της υποσχέθηκε ότι θα τη βοηθούσε στις σπουδές της. Πράγματι τη βοήθησε, αλλά ο ξάδελφός της ο Στέλιος ήταν εκείνος που της έστελνιε χρήματα για τη ζήση της στην Αθήνα.

Έτσι ο Χρυσόστομος και η Θέκλια αποχωρίστηκαν την πρωτότοκη αγαπημένη κόρη τους για τα ξένα. Πήγαινε στην μητρόπολη του έθνους, στην αγαπημένη πατρίδα, στην Αθήνα. Η Καλλιόστα μπήκε στο Αρσάκειο, σπούδασε δασκάλα και πάλην άριστευσε. Η διευθύντριά της την αγαπούσε και την εκτιμούσε, μα πιο πολύ της είχε εμπιστοσύνη στην κρίση της, σε σημείο που ζητούσε τη γνώμη της για το ποιες αιτίτριες να εισαχθούν στη σχολή.

Στα δεκαοχτώ της η Καλλιόστα ήταν κιόλας δασκάλα. Γυρνώντας πίσω στην Κύπρο, με χίλια όνειρα στις βαλίτσες της, βρήκε τους γονείς της σε πολύ κακή οικονομική κατάσταση. Δεν μπορούσαν να θρέψουν τα παιδιά. Πώς κατάφερε ο άξιος πατέρας της να έλθει σε τόση οικονομική ανέχεια; Ήταν άξιον απορίας. Όμως υπήρχε εξήγηση. Ο Χρυσόστομος δεν ήθελε να πουλήσει ούτε κομμάτι από την τεράστια περιουσία που με τόσους κόπους δημιούργησε, αν και τα έξοδα που είχε η πολυμελής οικογένεια ήταν πάρα πολλά. Στάθηκε τότε η Καλλιόστα δίπλα του να τον ξαλαφρώσει. Όλα της τα χρήματα πήγαιναν στην οικογένεια. Να μεγαλώσουν τα παιδιά, να μορφωθούν.

Όμως οι υποχρεώσεις του Χρυσόστομου ήταν αμετρητες. Καλοπροαίρετος, όπως ήταν, έδινε εμπιστοσύνη σε πρόσωπα που στο τέλος της ημέρας δεν άξιζαν. Έτσι τώρα αναγκαζόταν να ξεπληρώνει ξένα χρέη. Έπρεπε να βρεί χρήματα για να

ξοφληθούν τα χρέη άθλων, που ο Χρυσόστομος είχε εγγυηθεί ότι ήταν αξιόχρεοι. Πιεζόταν από παντού. Ήταν αδύνατο να αντεπεξέλθει. Έπρεπε να πουληθεί γή, να ανασάνει από το βάρος των χρεών, δικών του και ξένων... Το τοιφήκι των χιλίων σκαλών στην Πύλα που αγόρασε με τον τίμιο ιδρώτα του προσώπου του δεν μπόρεσε να σωθεί. Ήλθαν κάποιοι Εβραίοι και το ήθελαν και ο Χρυσόστομος με βαρεία

καρδιά το έδωσε για εβδομήντα λίρες, όσα χρειάζονταν ίσα-ίσα για να ξοφληθούν τα χρέη.

Όλα τα παιδιά πραγματοποίησαν το όνειρο των γονιών τους και μορφώθηκαν. Όπως η Καλλιόστα έτσι και η Δέσπω διάλεξε το επάγγελμα της δασκάλας. Δίδαξε στη Γιαθούσα, Λεμεσό, Λύση, Λάρνακα, Τρίκωμο, Η Μαρούλια σπούδασε λογιστική και εργάστηκε για χρόνια στο Λυσιώτη, η Κιούλια, σύζυγος του συνδικαλιστή μ. Αντρέα Ζιαρτίδη, φαρμακοποιός. Μόνο η Λούλια, μητέρα του μ. Ρένου Πρέντζα, δεν σπούδασε. Έμεινε και κρατούσε το σπίτι, φούρνιζε για την οικογένεια, μαγείρευε, έκαιμε παρέα στους γέροντες.

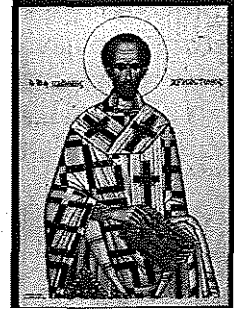
Ο Χρυσόστομος ευτύχησε να δει όλη του τα παιδιά αγαπημένα. Όλοι εκτός του Τάκη παντρεύτηκαν και του γέμισαν την αυλή εγγονάκια. Αυτός τους έβλεπε όλους μαζί και τους

καμάρωνε και ευχαριστούσε το Θεό. Το μόνο που τον στενοχωρούσε ήταν η απουσία του Τάκη που δεν παντρεύτηκε και ζούσε στην Αγγλία, και του Κώστα που ζούσε στην Αμερική. Όμως μερίμνησε και γι'αυτούς και άφησε αρκετή περιουσία για όλους. Εργαζόταν μέχρι το τέλος της ζωής του. Στις 17 του Γεννάρη, ξημερώματα, άφηνε την τελευταία του πνοή. Λίγες ώρες προηγουμένως, η Καλλιόστα του έλεγε ότι θα ερχόταν ο Κώστας... Της χαμογέλασε και της ψιθύρισε, «ευχαριστώ, κόρη μου, ξέρω πως είναι ψέμα, αλήθιά μου έδωσες μεγάλη χαρά.»

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΕΙΟ ΜΕΛΑΘΡΟ ΕΥΓΗΡΙΑΣ ΔΩΡΕΑ ΔΕΣΠΩΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΙΝΙΚΟΛΑ

Περιοχή Δροσιάς – Ενορία Αγίου Νικολάου
Συμβολή Οδών Τήνου – Επιδάουρου
Τηλ. 24 656322
Λάρνακα

e-mail: gglafkos@spidernet.com.cy

**“Οι Γέροντες δεν είναι το επαχθές φορτίο του κοινωνικού σώματος,
αλλά τα τίμια και αξιοσέβαστα πρόσωπα, που παρέδωσαν ήδη τη σκυτάλη
της προσφοράς”.**

Από το 1999 λειτουργεί στην περιοχή Δροσιάς στη Λάρνακα ένα ίδρυμα αγάπης και προστασίας, για τους κουρασμένους οδοιπόρους της ζωής της Λάρνακας, ώστε να μην νιώθουν αποκομμένοι από την κοινωνία, το “Χρυσοστόμειο Μελάθρον Ευγηρίας”.

Ο χώρος, καθώς επίσης και τα έξοδα ανέγερσης της πρώτης φάσης του έργου χρηματοδοτήθηκαν από το ζεύγος Δέσπως και Γεωργίου Τσινικόλα από τη Λάρνακα και το Τρίκωμο αντίστοιχα. Το ζεύγος Τσινικόλα, διωγμένο από τον Τούρκο κατακτητή τις τραγικές μέρες του Αυγούστου 1974, βρέθηκε στη Λάρνακα, γενέτειρα της δωρήτριας κ. Δέσπως Χρυσοστόμου-Τσινικόλα.

Εκείνες τις δύσκολες μέρες, βλέποντας τους άστεγους γέροντες, τους ηλικιωμένους γονείς γεμάτους απόγνωση, έκαναν την πρώτη σκέψη για δημιουργία του Μελάθρου Ευγηρίας σε ιδιόκτητο χώρο που ο πατέρας της Δέσπως Τσινικόλα, ο εκ Κυθρέας Χρυσόστομος Χατζηκωνσταντή Αθανασίου τους κληροδότησε. Θέλησαν με αυτό τον τρόπο να απαμβλύνουν, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, τον ανθρώπινο πόνο με την προσφορά στέγης σε άπορα ηλικιωμένα άτομα. Το όνειρο τους έγινε τρόπος ζωής και έγινε τελικά πραγματικότητα.

Ο θεμέλιος λίθος του “Χρυσοστόμειου Μελάθρου Ευγηρίας” κατατέθηκε στις 4 Μαΐου 1996 από το Μητροπολίτη Κιτίου κ.κ. Χρυσόστομο, τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κο Ανδρέα Μουσιούττα, και το Δήμαρχο Λάρνακας κο Γεώργιο Λυκούργο.

Στο Μελάθρο, μέσα σε μια ατμόσφαιρα αδελφικής και χριστιανικής αγάπης, βρίσκουν καθημερινά συντροφιά και φαγητό απόμαχοι της ζωής. Συντηρείται από τις δωρεές

των φιθανθρώπων και δέχεται κάθε είδους ενίσχυση είτε σε χρήμα, είτε σε είδος, είτε σε προσφορά υπηρεσιών.

Όμως η Δέσπω Τσινίκοβα, που μετά το θάνατο του συζύγου της στις 23 Σεπτεμβρίου 1992 ανέλαβε την συνέχιση του θεάρεστου αυτού έργου, δεν επαναπαύεται. Θέλει να καταφέρει, με τη συνδρομή εκτιμητών του έργου της αληιά και ευαισθητοποιημένων ατόμων/συνόλων της κυπριακής κοινωνίας, να πραγματοποιήσει τον κύριο στόχο της, το όνειρο που μαζί με τον αγαπημένο της σύζυγο άρχισαν να πραγματοποιούν: να προσφέρει μόνιμη διαμονή σε ηλικιωμένα άτομα που δεν έχουν ίδια στέγη, προσφέροντας αγάπη και στοργή ενάντια στην ανασφάλεια, τη μοναξιά και την απομόνωση στο τελευταίο στάδιο της ζωής ...

Η δεύτερη φάση του Μελλάρου, θα περατωθεί μόλις εξευρεθούν οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι.

Το Ίδρυμα διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από δεκαπέντε μέλη και περιλαμβάνει τον εκάστοτε Δήμαρχο και Αντιδήμαρχο της Λάρνακας και τη δωρήτρια Δέσπω Τσινίκοβα.

